

VIKING SOCIETY —

ETT ENGELSKT SÄLLSKAP FÖR STUDIET AV NORDISK KULTUR

Av professor BIRGER NERMAN, Stockholm

FÖR de flesta svenskar är kanske, när de söka draga sig till minnes, vad de under skolåren lärt om vikingatiden, den mest levande erinringen den bön, som enligt läroböckerna bads i de härjade länderna i Väst-Europa: »För nordmännens raseri bevare oss, milde Herre Gud!» Man har kanske en dunkel aning om, att de svenska vikingafärderna, som förnämligast gingo i österväg och till folk, som kulturellt voro skandinaverna underlägsna, hade en mera uppbyggande karaktär än västertågen, i det de ledde till grundläggningen av det ryska riket och öppnandet av en rikt givande handel med Ryssland och Orienten, men vikingatågen i västerled stå nog för svensken i allmänhet i barbariets och nedbrytningens tecken. Det är också sant, att vikingatågen i öster inneburo en större organisatorisk gärning än de i väster, men även dessa ha betytt ofantligt mycket i positiv riktning.

I varje fall är detta den allmänna meningen i det land, England, som mer än andra var utsatt för vikingarnas attacker. Engelska forskare skatta högt den betydelse, vikingabosättningen haft såväl för den engelska nationalkaraktären som i engelsk historia. Man framhåller gärna, att kärleken till frihet och fair play befordrats genom inslaget av vikingarna, och man tillmäter dessa en betydande roll för den engelska handels och sjöfartens utveckling. Just de områden, där vikingarna slog sig ned, ha ofta i senare tid i framträdande grad sänt ut kolonister till främmande världsdelar. Så tilldelar man gärna i England vikingainslaget en icke obetydlig roll vid uppbyggandet av det engelska imperiet.

Engelsmannen är också stolt över, om han kan göra anspråk på att vara ättling av vikingarna.

Ett av huvudområdena för vikingabosättningen i Britannien var Shetlands- och Orkneyöarna samt de angränsande delarna av Skottland: Caithness och Sutherland. Längst höll sig också det nordiska språket på Shetlands- och Orkneyöarna, vilka ju bildade ett norskt jarldöme ända till år 1468; »nordisk tunga» talades här långt in i nyare tid. I högre grad än på andra håll har också befolkningen ifrån dessa öar och fastlandsdistrikt känt sig som ättlingar av vikingarna.

Sedan gammalt har i London existerat ett sällskap av personer, som härstamma ifrån eller ha anknytning till Orkney- och Shetlandsöarna. År 1892 beslöts att bilda en mera litterär och vetenskaplig avdelning av detta sällskap. Denna fick namnet »Viking Club». Följande år frigjordes denna helt och hållet ifrån moder-sällskapet och utsträcktes till att omfatta alla, som intressera sig för skandinavisk kultur, varvid namnet fixerades till »Viking Club, or, Orkney, Shetland, and Northern Society». Sällskapets uppgift skulle alltså dels fortfarande speciellt riktas på ett studium av Orkney- och Shetlandsöarnas nordiska kultur men dels också på den nordiska kulturen överhuvud taget. Man lade sitt program mycket omfattande: man skulle ägna sig åt ett studium av norrön historia, litteratur, musik, konst, arkeologi, språk, folklore, antropologi m. m.

Viking Club hade i början en viss romantisk läggning. Detta ses redan däray, att man begagnade gamla nordiska beteckningar för sällskapets funktionärer och verksamhet. Så kallades sällskapets president för jarl, sekreteraren benämndes umboth-man (ombudsman) och sammanträde al-thing. Sällskapet hade en särskild poet, som bar titeln viking-skald. En av de första viking-skalderna var William Morris, den mångfrestande romantikern, författare, översättare av klassisk och forngermansk diktning, konstnär och banbrytare för konsthantverket — själv skicklig hantverkare — och utom skönhetsapostel även utopisk samhällsreformator. Under de första åren av 1900-talet bortlades emellertid dessa nordiska benämningar. Senare har även sällskapets namn genomgått ändringar och lyder nu »Viking Society for Northern Research».

Men denna romantiska läggning uteslöt icke, att sällskapet redan från början även fick en rent vetenskaplig karaktär. Och det är en högst betydelsefull vetenskaplig verksamhet, som sällskapet under sin några och fyrtioåriga tillvaro utvecklade.

Fr. o. m. 1895 har Viking Club utgivit en tidskrift, den s. k. *Saga-Book*, vilken tidvis utkommit årligen. Den har främst rymt de föredrag, som hållits i sällskapet, men till att börja med även föreningsangelägenheter, notiser av olika slag, snart även recensioner o. s. v. Allt eftersom föreningens verksamhet utvidgades, blev det nödvändigt att helt reservera *Saga-Book* för de vetenskapliga uppsatserna, och för de övriga nyssnämnda artiklarna har sedan 1909 utgivits en särskild *Year-Book*. Man lade även tidigt upp en serie översättningar av gammal nordisk litteratur, i vilken utkommit två nummer, och en för avhandlingar, som omfattar fyra. Och år 1907 gav man sig in på ett verkligt omfattande företag. Då startades en *Old-Lore Series of the Old Norse Earldom of Orkney, Shetland, Caithness and Sutherland*. I rask följd har här, fördelat på olika sviter, publicerats ett ofantligt material, som ur alla möjliga synpunkter — historiskt, genealogiskt, språkligt, arkeologiskt, folkloristiskt o. s. v. — belyser dessa områdets nordiska kultur, bl. a. diplomatarier för de olika områdena. Denna serie utgör en verklig guldgruva för forskningen.

Det är, som synes, en högst imponerande vetenskaplig gärning, som *Viking Society* utfört. Det är också givetvis omöjligt att på ett begränsat utrymme ge mera än några antydningar om detta arbete.

Bläddrar man igenom årgångarna av *Saga-Book*, skall man finna, att de olika områdena för sällskapets forskningsintressen blivit mycket väl tillgodosedda. Vi återfinna bland medarbetarna en hel rad av Englands främsta forskare på hithörande områden. Jag nämner — mera på måfå — professor W. P. Ker, den utmärkte litteraturhistorikern, som bl. a. införde studiet av nordiska språk och nordisk litteratur vid Londons universitet, språkforskaren professor Allen Mawer, bl. a. känd för undersökningar av skandinaviska ortnamn i England, filologen Dame Bertha S. Phillpotts, bekant för sina forskningar om Eddadikterna, och arkeologen intendenten T. D. Kendrick, som i ett stort verk givit den bästa framställningen av vikingatågen.

I Norge och Danmark har man — vilket är högst naturligt — i hög grad intresserat sig för *Viking Society*, och man möter i *Saga-Book* en rad av de främsta norska och danska forskarna å ifrågavarande områden. Så har den frejdade norske språkmannen professor Sophus Bugge, Rökstenens förste tolkare, bidragit med en uppsats om Eddadikten *Volundkvida* och dess förbindelser med engelsk tradition, hans son historikern professor Alexander

Bugge sökte bl. a. i en artikel påvisa en forntida keltisk befolkning på Jylland, språkforskaren professor Magnus Olsen har lämnat en runstudie, arkeologen professor Gabriel Gustafson, Osebjergskeppets utgrävare, har publicerat en märklig detalj i detta fynd, vilket i sin helhet ur konsthistorisk synpunkt behandlats av professor Haakon Shetelig, som även skrivit flera andra arkeologiska artiklar, den nuvarande norske riksantikvariern Harry Fett har studerat miniatyrerna i isländska handskrifter o. s. v. Bland danskarna kan t. ex. nämnas den store sagohistorikern och folkloristen professor Axel Olrik, som bidragit med en studie rörande en vikingasaga om danskarna i England, och språkmannen dr. Gudmund Schütte, som lämnat ett par uppsatser inom sitt specialområde: de forntida folkstammarnas geografi. Även isländingarna ha flitigt medarbetat, bl. a. den härom året avlidne professorn vid Köpenhamns universitet Finnur Jónsson, den isländska litteraturens bäste kännare, vilken (tillsammans med kapten Daniel Brunn) skrivit om utgrävningarna av hedniska tempel på Island.

Även amerikanska, holländska, ryska m. fl. vetenskapsmän återfinner man i Saga-Book, t. o. m. en artikel av en estnisk forskare, Estlands minister i London dr. O. Kallas, vilken publicerat en uppsats om skandinaviska element i estnisk folklore.

Förvånansvärt få ha däremot de svenska bidragen till Saga-Book varit. Riksantikvariern Hans Hildebrand medverkade i 1897 års årgång med några sidor om Ölands fornlämningar, och anglisten professor Erik Björkman skrev 1912 ett par sidor om två etymologier, den ena för ordet viking. För 1924 är tryckt en uppsats av undertecknad »The foundation of the Swedish Kingdom» och för 1932 en uppsats av professor Elis Wadstein »On the relations between Scandinavians and Frisians in early times». Detta är allt, varmed svenska forskare bidragit.

En viss motvikt till de svenska forskarnas sparsamma förekomst i Saga-Book utgör dock, att två av de fyra arbetena i avhandlingsserien härröra ifrån svenskar. Den ena utgör en ståtlig volym »Essays on Beowulf», vari samlats den snillrike, tyvärr i förtid bortgångne svenske arkeologen docent Knut Stjernas epokgörande undersökningar om den för nordisk fornhistoria så betydelsefulle fornengelska Beowulfdikten, den andra är en avhandling av undertecknad »The Poetic Edda in the light of Archaeology».

Den stora vetenskapliga publikationsverksamhet, som Viking Society utövat, ger ett rikt intryck av mångsidighet. Och man märker även engelsmannens sinne för det reallt betonade, det konkreta, för vad som brukar gå under benämningen realfilologi. Detta sinne har även alltid karakteriserat den norska och den danska forskningen. Däremot måste det sägas, att den svenska filologien under lång tid varit i hög grad abstrakt inriktad. Naturligtvis har det alltid funnits undantag — jag tänker t. ex. på Otto von Friesens ypperliga, alltid reallt betonade runforskning — men det kan icke förnekas, att den svenska filologien under ett långt skede i alldeles oproportionerligt hög grad dominerats av den rena ljudhistorien. Samma intryck av rörlighet och realitetsbetoning finner man i de revyer över utkommen litteratur, som alltid givits i Viking Society's publikationer. Det sätt, på vilket man i dessa följt med även den i Skandinavien utkomna vetenskapliga litteraturen, förtjänar f. ö. det största erkännande.

De, som mera än andra ha hedern av Viking Society's insatser, äro den nuvarande sekreteraren mr Alfred W. Johnston och hans 1925 avlidna maka mrs Amy Wintle Johnston. Mr Johnston var en av sällskapetets stiftare och även dess förste sekreterare, och han och hans maka ha innehaft en mångfald av poster inom föreningen. Så har den väldiga produktion, som Viking Society utvecklat, till väsentligaste del vilat på makarna Johnstons redaktörskap — Alfred Johnston, själv en ättling av de gamla nordliga vikingabygderna i Skottland, är f. ö. en framstående forskare rörande dessa områdens nordiska kultur med en rik produktion bakom sig. Mr Johnston, som nyligen slutfört det elfte bandet av Saga-Book, har i England utfört en gärning i den skandinaviska kulturens tjänst, som vore i hög grad förtjänt även av svensk erkänsla. Sällskapet har även förmånen att bland sina nuvarande ledare räkna professor R. W. Chambers, samtidens främste forskare i den gamla anglosaxiska litteraturen, bl. a. berömd för sitt stora verk om den ovannämnda, för svensk fornhistoria så viktiga Beowulf-dikten.

De senare åren ha ju glädjande nog för vårt land medfört en mera utpräglad orientering åt England och dess kultur — den med Skandinavians närmast besläktade — än tidigare, och det har då syntts lämpligt att med tacksamhet erinra om Viking Society, som i England utfört en banbrytande gärning för känndomen en skandinavisk kultur.